

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SPECIALIŲJŲ ŽEMĖS NAUDOJIMO SĄLYGŲ
ĮSTATYMO NR. XIII-2166 59 IR 60 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo (toliau – SŽNSĮ) 59 ir 60 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas siekiant aiškiau reglamentuoti kultūros paveldo vietovių, kurios nėra paskelbtos saugomomis, apsaugą ir užtikrinti paveldosaugos reikalavimų taikymą nepaskelbtų saugomais kultūros paveldo objektų teorijose ir kultūros paveldo vietovėse.

Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys

Šiuo metu SŽNSĮ neįteisinta kultūros paveldo vietovių, kurios nėra paskelbtos saugomomis, vertingųjų savybių apsauga, nors Kultūros vertybių registro informacinėje sistemoje įregistruotos 151 kultūros paveldo vietovės, iš kurių net 98 nėra paskelbtos valstybės ar savivaldybės saugomomis (žr. <https://kvr.kpd.lt/#/static-heritage-search>), ir kurioms taikoma teisinė apsauga vadovaujantis Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymu (toliau – NKPAĮ). Todėl būtina SŽNSĮ nustatyti, kad specialiosios žemės naudojimo sąlygos nustatomos ne tik nepaskelbtų saugomais kultūros paveldo objektų teritorijose, bet ir nepaskelbtų saugomomis kultūros paveldo vietovėse, siekiant aiškiau reglamentuoti šių vietovių autentiškumo ir vertingųjų savybių išsaugojimą ir jose taikomų ūkinės ir (ar) kitokios veiklos apribojimų nustatymą.

2024 m. lapkričio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos statybos įstatymo (toliau – SI) Nr. I-1240 1, 2, 3, 4, 5, 6, 11¹, 12, 14, 15, 17, 18, 22, 24, 26, 27, 27¹, 28, 34, 37, 39, 47, 49, 51, 52¹, 53, 55, 56, 57, 59 straipsnių, šeštojo skirsnio pavadinimo, 1 priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 11², 27², 68 straipsniais įstatymui I grupės nesudėtingi statiniai, nepaskelbtų saugomais kultūros paveldo objektų teritorijose ir nepaskelbtose saugomomis kultūros paveldo vietovėse gali būti statomi be statybą leidžiančių dokumentų, t. y. negavus už kultūros paveldo apsaugą atsakingos institucijos pritarimo. Todėl statant, *rekonstruojant ar remontuojant* (kai keičiama esminė statinio išvaizda) šiuos statinius be minėto pritarimo, gali būti pažeistos kultūros paveldo objektų vertingosios savybės. Kultūros paveldo objektų vertingosios savybės taip pat gali būti pažeistos ir įrengiant įrenginius, keičiant jų aukštį ir (ar) užimamą plotą, keičiant upių vagas, keičiant esamus ir įrengiant naujus vandens telkinius, keičiant reljefą, keičiant naujus ar plečiant esamus karjerus, todėl norint atlikti šiuo darbus yra būtinas už kultūros paveldo apsaugą atsakingos institucijos pritarimas.

Įstatymo projekto tikslas – nuoseklus specialiųjų žemės naudojimo sąlygų nustatymas ir taikymas bei užtikrinta kultūros vertybių apsauga nepriklausomai nuo jų statuso.

Įstatymo projekto uždaviniai – suderinti SŽNSĮ nuostatas su NKPAĮ ir SI nuostatomis bei užtikrinti nepaskelbtų saugomomis kultūros paveldo vietovių apsaugą ir paveldosaugos reikalavimų taikymą, kai nepaskelbtų saugomais kultūros paveldo objektų teorijose ir kultūros paveldo vietovėse statomi I grupės nesudėtingi ir kiti statiniai bei įrenginiai, atliekami aukščiau nurodyti žemės judinimo darbai.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą inicijavo Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Įstatymo projektą parengė Kultūros ministerijos Kultūros paveldo politikos grupės vyresnioji patarėja Sigita Bugenienė, tel. +370 667 65541, el. p. sigita.bugeniene@lrkm.lt ir patarėjas Gintaras Džiovėnas, tel. +370 608 46011, el. p. gintaras.dziovenas@lrkm.lt.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu SŽNSĮ 59 straipsnyje nurodyta, kad specialiosios žemės naudojimo sąlygos nustatomos:

- 1) kultūros paveldo objektų, nepaskelbtų saugomais, teritorijose;

2) valstybės ar savivaldybių saugomų kultūros paveldo objektų teritorijose ir vietovėse pagal šių objektų ir vietovių apsaugos tikslus, nurodytus teisės akte, kuriuo jie yra paskelbti saugomais;

3) valstybės ar savivaldybių saugomų kultūros paveldo objektų apsaugos zonose;

4) valstybės ar savivaldybių saugomų kultūros paveldo vietovių apsaugos zonose.

Tokiu būdu SŽNSĮ nėra nurodyta, kad žemės sklypams, esantiems kultūros paveldo vietovėse, kurios nėra paskelbtos saugomomis, nustatomos specialiosios žemės naudojimo sąlygos, kurios draustų naikinti jų vertingąsias savybes.

2024 m. lapkričio 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos statybos įstatymo Nr. I-1240 1, 2, 3, 4, 5, 6, 11¹, 12, 14, 15, 17, 18, 22, 24, 26, 27, 27¹, 28, 34, 37, 39, 47, 49, 51, 52¹, 53, 55, 56, 57, 59 straipsnių, šeštojo skirsnio pavadinimo, 1 priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 11², 27², 68 straipsniais įstatymui I grupės nesudėtingi statiniai kultūros paveldo objektų teritorijose ir kultūros paveldo vietovėse gali būti statomi, rekonstruojami ir remontuojami be statybą leidžiančių dokumentų, t. y. negavus už kultūros paveldo apsaugą atsakingos institucijos pritarimo.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Siekiant užtikrinti kultūros paveldo vietovių, nepaskelbtų saugomis, vertingųjų savybių apsaugą, Įstatymo projekte siūloma pakeisti SŽNSĮ 59 straipsnį ir jame nustatyti, kad specialiosios žemės naudojimo sąlygos nustatomos ir kultūros paveldo vietovėse, nepaskelbtose saugomomis. Tokiu būdu priėmus Įstatymo projektą bus įteisinta kultūros paveldo vietovių, nepaskelbtų saugomomis, vertingųjų savybių apsauga, kuri yra būtina norint tinkamai naudoti ir ateities kartoms išsaugoti šias nekilnojamasias kultūros vertybes.

Taip pat, siekiant apsaugoti kultūros paveldo objektų ir vietovių vertingąsias savybes, SŽNSĮ 60 straipsnyje siūloma nustatyti, kad nepaskelbto saugomu kultūros paveldo objekto teritorijoje ar nepaskelbtoje saugoma kultūros paveldo vietovėje draudžiama įrengti įrenginius, statyti, rekonstruoti, remontuoti, atliekant esminį statinio išvaizdos keitimą (esminiu statinio išvaizdos keitimu laikomi pakeitimai, kurie pagal aplinkos ministro nustatytus kriterijus reikšmingai paveikia statinio architektūrinę išraišką) nesudėtinguosius statinius, kuriems pagal Statybos įstatymo nuostatas nereikia gauti statybą leidžiančio dokumento, keisti įrenginių aukštį ir (ar) užimamą plotą, keisti upių vagas, keisti esamus ir įrengti naujus vandens telkinius, keisti reljefą, įrengti naujus ar plėsti esamus karjerus, kultūros ministro nustatyta tvarka negavus už kultūros paveldo apsaugą atsakingos institucijos pritarimo (derinimo) projektui ar numatomai veiklai.

Taip pat draudžiama statyti naujus, rekonstruoti, remontuoti, atnaujinti (modernizuoti), griauti ir statinius, kuriems pagal Statybos įstatymo nuostatas reikia gauti statybą leidžiantį dokumentą, Statybos įstatymo nustatyta tvarka negavus už kultūros paveldo apsaugą atsakingos institucijos pritarimo (derinimo) projektui.

Tai užtikrins kultūros paveldo objektų ir vietovių apsaugą, nes minėti darbai bus vykdomi su už kultūros paveldo apsaugą atsakingos institucijos pritarimu ir paveldosaugos specialistų priežiūra.

Nesudėtingųjų statinių, kuriems pagal Statybos įstatymo nuostatas nereikia gauti statybą leidžiančio dokumento, projekcinę dokumentaciją (kaip ir statinių, kuriems pagal Statybos įstatymo nuostatas reikia gauti statybą leidžiančius dokumentus), racionaliausia derinti su už apsaugą atsakingomis institucijomis per Lietuvos Respublikos statybos leidimų ir statybos valstybinės priežiūros informacinę sistemą „Infostatyba“, todėl Įstatymo projekte siūloma nustatyti, kad už kultūros paveldo apsaugą atsakingos institucijos pritarimo (derinimo) statinio projektui procedūros atliekamos per Lietuvos Respublikos statybos leidimų ir statybos valstybinės priežiūros informacinę sistemą „Infostatyba“.

Aukščiau nurodytus statybos, įrenginių įrengimo ir žemės darbus vykdant be atsakingos už kultūros paveldo apsaugą institucijos pritarimo, juos vykdantys asmenys iš nežinojimo arba nerūpestingumo gali pakenkti arba sunaikinti nekilnojamasias kultūros vertybes arba pažeisti jų vertingąsias savybes, kurios yra visos visuomenės nacionalinis turtas ir yra saugomos pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir kitų teisės aktų nuostatas. Minėtoje kultūros

ministro tvirtinamoje tvarkoje planuojama nustatyti, kad I grupės nesudėtingo statinio statybos darbams, nurodytiems Įstatymo projekte, atliekamiems kultūros paveldo objekto teritorijoje ar vietovėje kartu su prašymu pakaks pateikti supaprastinto projekto aprašą, kuriame bus nurodyti: statinio statybos vieta, statinio formos ir apdailos medžiagų aprašymas bei statinio vizualizacija, o statant įrenginius ar atliekant Įstatymo projekte nurodytus žemės judinimo darbus pakaks pateikti prašymą, kuriame bus nurodyta šių darbų atlikimo vieta ir jų trumpas apibūdinimas. Todėl šie apribojimai vertintini, kaip minimalūs ir proporcingi siekiamam tikslui, t. y. tinkamai nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugai, įgyvendinti.

Pagal nuo 2024 m. sausio 1 d. įsigaliojusias Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo teisinio reguliavimo nuostatas, objektai registruojami ne registruose ar kadastruose, o registro informacinėse sistemose, todėl Įstatymo projekte terminas „Kultūros vertybių registras“ keičiamas į terminą „Kultūros vertybių registro informacinė sistema“.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Kadangi teisinis reguliavimas nėra keičiamas iš esmės, vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 15 straipsnio 1 dalimi ir Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo metodikos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 276 „Dėl Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo metodikos patvirtinimo“, 4 punktu, numatomo teisinio reguliavimo poveikis nevertintas.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai
Kriminogeninei situacijai ir korupcijai Įstatymo projektas įtakos neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai
Įstatymo projekte nustatytos nuostatos, iš esmės, neturės poveikio verslo sąlygoms ir jų plėtrai.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams
Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymo projektą reikės keisti Lietuvos Respublikos statybos leidimų ir statybos valstybinės priežiūros informacinės sistemos „Infostatyba“ nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. rugsėjo 27 d. įsakymu Nr. D1-502 „Lietuvos Respublikos statybos leidimų ir statybos valstybinės priežiūros informacinės sistemos „Infostatyba“ nuostatų patvirtinimo“, ir juose numatyti galimybę sukurti ir įdiegti naują šios informacinės sistemos funkcionalumą, skirtą gauti/patikrinti nesudėtingo statinio, kuriam pagal Statybos įstatymo nuostatas nereikia gauti statybą leidžiančio dokumento, projekcinę dokumentaciją, dėl jos atitikimo paveldosaugos reikalavimams.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos

konvencijos nuostatomis ir ES dokumentams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymo projektui įgyvendinamąjį teisės aktą - kultūros ministro įsakymą, kuris nustatys tvarką, pagal kurią statant, rekonstruojant ar remontuojant nesudėtingus statinius ir (ar) atliekant kitus darbus, nurodytus Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo 60 straipsnyje, turės būti gaunamas už kultūros paveldo apsaugą atsakingos institucijos pritarimas (derinimas), turės priimti kultūros ministras.

Aplinkos ministras taip pat turės priimti įsakymą, keičiantį Lietuvos Respublikos statybos leidimų ir statybos valstybinės priežiūros informacinės sistemos „Infostatyba“ nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. rugsėjo 27 d. įsakymu Nr. D1-502 „Lietuvos Respublikos statybos leidimų ir statybos valstybinės priežiūros informacinės sistemos „Infostatyba“ nuostatų patvirtinimo“.

Šie įgyvendinamieji teisės aktai turės būti priimti iki 2026 m. balandžio 30 d.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Priėmus įstatymo projektą reikės papildomų lėšų kompensacijoms už specialiųjų žemės naudojimo sąlygų taikymą kultūros paveldo vietovėse, kurios nėra paskelbtos saugomis. Preliminariais paskaičiavimais per 10 metų minėtoms kasmetinėms kompensacijoms gali reikėti apie 100 000 Eur. Galimas metinis lėšų kompensacijoms poreikis – apie 10 000 Eur., nes vadovaujantis pastarojo dešimtmečio patirtimi, tik nedaugelis žemės savininkų kreipiasi dėl kompensacijų išmokėjimo. Planuojama, kad poreikis mokėti kompensacijas atsirastų nuo 2026 m. ir būtų mokamas iš Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos skirtų valstybės biudžeto asignavimų.

Taip pat reikės lėšų Lietuvos Respublikos statybos leidimų ir statybos valstybinės priežiūros informacinėje sistemoje „Infostatyba“ naujos paslaugos įdiegimui, kuri įgalintų gauti/patikrinti nesudėtingo statinio, kuriam pagal Statybos įstatymo nuostatas nereikia gauti statybą leidžiančio dokumento, projekcinę dokumentaciją, dėl jos atitikimo paveldosaugos reikalavimams. Preliminariais paskaičiavimais šios paslaugos įdiegimui reikės apie 50 000 Eur.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Nėra

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„kultūros paveldo vietovė“, „specialiosios žemės naudojimo sąlygos“

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.